

Arvustus. Kellel on õigus nõuda kohta päikese all?



"Kuni nad surnud ei ole, elavad nad igavesti" Autor/allikas: Herkko Labi

TEATER

Grete Liina Tuuksam

15.05.2026 11:25

Uus lavastus

Ekspeditsioon

"Kuni nad surnud ei ole, elavad nad igavesti"

Loojad ja esitajad: Jan Teevet, Oliver Issak ja Kairi Mändla

Helimaastikud: Markus Palo

Esietendus 11. aprill 2026 teatri Ekspeditsioon studios Krullis.

„Arvestades meie ajastu üha materialistlikumat ja pragmaatilisemat suunitlust ... ei oleks tulevikus sugugi kummaline mõelda ühiskonnast, kus neil, kes elavad vaimse naudinguga, poleks enam õigust nõuda kohta päikese all. Kirjanik, mõtleja, unistaja, luuletaja, metafüüsik, vaatleja ... See, kes püüab lahendada mõistatust [...] muutub anakronistlikuks tegelaseks, kelle saatuseks on kaduda maamunalt nagu ihtüosaurusel või mammutil.”¹

Kellel on õigust kohta päikese all nõuda? Tänapäeval enamjaolt neil, kelle kasulikkus ühiskonnas on mõõdetav skaalade ja numbrite abil. Need, kelle töö tulemuslikkus ei ole mõõdetav, peavad tõestama oma kasulikkust äärmuslikel viisidel, ronides kasvõi iseendi nahast välja. Elame ajastul, kus iga hingetõmme võiks ja peaks olema kasu(m)lik ning iga raisatud hetk, mida saaks produktiivsusele panustada, saab vaadelda justkui protestina neoliberalistliku mõttelaadi vastu.

Nagu ka trupp lavastust tutvustavas tekstis on öelnud, siis on tegemist lihtsa lavastusega. Võtad enne saali sisenemist tooli, asetad selle sobivasse ruutu, istud toolile ja vaatad. „Lava“ on kolm suurt akent, vasakpoolse akna laual istub mees. Trupp – Kairi Mändla, Oliver Issak ja Jan Teevet – asuvad publiku kõrval, „lavale“ ilmuvad vaid aplausi ajal. Trupp loeb ette erinevaid teateid, näiteks millises linnas on päike tänaseks loojunud ja millal tramm aknast möödub. Vahel kantakse ette ka tekstikatkendeid kirjandusklassikast.

Kõige enam paneb aga kõrvu teritama jutt, mis käib mehe kohta, kes istub aknalaul. Tema vanust, nime ega muud „olulist“ publik teada ei saa. Samuti ei saa me teada, miks ta seal istub, kuid me kuuleme tema pulmadest, keskkooli lõpetamisest, mehe esimesest autost ja ka sellest, et talle väga meeldivad trammid. Ehk kõigest näiliselt „ebaolulisest“, mis ei teeni kuidagi olematut narratiivi või ei vasta publiku küsimusele, miks me seda meest vaatame. Igavus, mis on kerge selle etenduse jooksul tekkima, moonduv frustratsiooniks. Ebavajalikkus, kasutuse tunne paneb nihelema toolis ja tahtma kiiremas korras lahkuda sellest ruumist, et oma ajaga midagi paremat teha.



"Kuni nad surnud ei ole, elavad nad igavesti" Autor/allikas: Herkko Labi

Millegi parema tegemine

Paraku oleme harjunud tänapäevaühiskonnas kultuuri pigem tarbima kui kogema. See tähendab, et iga ostetud kino-, muuseumi-, kontserdi- või teatripiletiga kaotame küll rahalist kapitali, kuid selle arvelt võidame sotsiaalset krediiti ja omistame endale tiitli „kultuurne inimene“. Selle lootuse ja ehk isegi lubadusega on inimesed tulnud vaatama ka seda lavastust. Kuid selle asemel seisab publik silmitsi argipoeetikast pulbitseva tükiga, mida on äärmiselt lihtne tembeldada igavaks: olla pahane, et üldse sellise asja eest raha pidid maksma ja selleks korraks teatriskäik maha kanda.

Kuid igavus ei ole sünonüüm mõttetusele, kuna lavastus on oma „igavuses“ hoopiski paeluv. See tungib igasse keharakku kuniks lõpuks leiad end vaadates võõrast meest aknalaual mõtlemas hoopis enda esimesest koolipäevast või pinginaabrist. Ja millal viimati – kui üldse – mõtled nendele teemadele? Millal oli viimane kord, millal sa igavust tundsid: lausa närviajavat tüdimust, mis pani sind tähele panema taeva värve või trammiliiklust? Isiklikult ei mäleta viimast korda, mil suutsin teadlikult nii kaua istuda ühel kohal ilma, et poleks paaniliselt hakanud otsima kasulikumat tegevust.

Trupp on loonud ideaalse aegruumi, mis julgustab või lausa sunnib igavust tundma: sellist, mis nõuab kohalolu. Tegemist on justkui väga pika ja ootamatu juhendatud meditatsiooniga. Trupiliikmete hääled ja Markus Palo loodud helimaastikud loovad teekonna, mida igaüks läbib üksinda. Sellel retkel ei ole sa Campbelli tuhandenäoline kangelane, mõõk käes võitlemas läbi elu erinevate sündmuste, vaid samastud rohkem Ursula le Guini kandekotiga², mis on kogunud endasse kõik argised lõhnad, tajud, mõtted, hetked ning nüüd on sulle antud tervelt tund ja kakskümmend minutit, et kogutu üle vaadata.

Seega kui tekib küsimus, miks peaks käsi tõusma sellisele lavastusele piletit ostma, siis tasub nendele aspektidele mõelda. Ja kui sina suudad iseseisvalt peaaegu et poolteist tundi ühel kohal istuda ja päikeseloojangut nautida, siis suurepärane! Oled juba astunud sammu meid kõiki aheldava neoliberalistliku ühiskonnakorralduse vastu. Jätka samas vaimus.

Igavuse tundmine, mitte millegi tegemine, on tänapäeval kujunenud vastupanuliikumiseks kiirenevale elutempole. See lavastus on justkui rahumeelne protest, mis taotleb kõikidele kohta päikese all. Kui muidu ei kiputa seda enam nõudma, vaid lepitakse hämaruses viibimisega, siis Ekspeditsiooni studios luuakse üheks õhtuks koht meile kõigile: unistajale, mõtlejale, vaatlejale.

¹ *Giorgio de Chirico tsitaat Jenny Odelli raamatust „How to do Nothing: Resisting the Attention Economy“ (2019, 5)*

² *Ursula le Guini kandekotiteooria käsitleb inimese esimese tööriistana mitte relva, vaid anumat. Le Guini essee „The Carrier Bag Theory of Fiction“ (1988) rõhub kultuuri arengus säilitamise, mitte vallutamise olulisusele.*

Toimetaja: Karmen Rebane

ekspeditsioon

kuni nad surnud ei ole, elavad nad igavesti